

V skladu s 3. alinejo 7. člena Pravilnika o ukrepih za ugotavljanje, zatiranje in preprečevanje varoze čebel (Uradni list RS, št. 21/20) Veterinarska fakulteta Univerze v Ljubljani, Nacionalni veterinarski inštitut, izdaja:

## Strokovno navodilo za izvajanje ukrepov za preprečevanje varoze pri čebeljih družinah za leto 2020

V marcu 2020 je bil objavljen nov Pravilnik o ukrepih za ugotavljanje, zatiranje in preprečevanje varoze čebel (Uradni list RS, št. 21/20), ki med drugim predpisuje obvezno izvajanje ukrepov za preprečevanje varoze najmanj 2-krat letno. Obvezno je izvajanje ukrepov (zdravljenje) po zadnjem točenju oziroma najkasneje do 15. avgusta in v jesensko - zimskem času, ko so čebelje družine brez zalege. Opravljene preventivne ukrepe oziroma vsako zdravljenje čebeljih družin mora imetnik čebel v skladu s Pravilnikom o sledljivosti prometa in uporabe ter shranjevanju veterinarskih zdravil (UL RS št. 38/09, 7. alineja 15. čl.) sproti evidentirati v Dnevniku veterinarskih posegov (DVP).

Za uspešno obvladovanje varoze je potrebno redno in načrtno spremljanje napadenosti čebeljih družin z varojami, kar izvajamo s kombinacijo naslednjih diagnostičnih metod: ugotavljanjem naravnega odpada varoj s pomočjo testnih vložkov, ugotavljanjem stopnje napadenosti trotovske in/ali delavske zalege ter ugotavljanjem stopnje napadenosti čebel (test s sladkorjem ali CO<sub>2</sub>). Čebelarji, ki ugotovijo prisotnost varoj nad dopustno mejo (spodnja tabela) že v juniju, se naj o potrebnih ukrepih posvetujejo z veterinarjem, pristojnim za zdravstveno varstvo čebel na Nacionalnem veterinarskem inštitutu Veterinarske fakultete UL (VF NVI). Po končanem točenju oziroma najkasneje do 15. avgusta je potrebno pričeti s poletnim zatiranjem varoj. Zdravljenje naj poteka sočasno v dogovoru znotraj čebelarških društev, da se omeji prenos varoj zaradi zaletanja in ropanja čebel. Pred zdravljenjem je nujno potrebno odstraniti mediščne sate.

### 1. Poletno zdravljenje

- V **juniju** naj čebelarji spremljajo naravni odpad varoj (3-krat po 7 dni), napadenost trotovske zalege ter napadenost čebel (sladkorni test).
- Če je prag škodljivosti v tem času že presežen (če zimsko zatiranje ni bilo opravljeno ali ni bilo učinkovito), se naj čebelar o ukrepih posvetuje z veterinarjem VF NVI.
- Priporočamo izvajanje apitehničnih ukrepov, kot je izrezovanje trotovine, odvzem ali pripiranje matice ter izdelava narejencev, ometencev in umetnih rojev, pri katerih zatiramo varoje z zdravilom ApiBioxal ali Oxuvar (oksalna kislina) po navodilih proizvajalca zdravila oziroma veterinarja.
- V **juliju in avgustu** naj čebelarji prav tako spremljajo naravni odpad varoj (3-krat po 7 dni), napadenost trotovske zalege ter napadenost čebel (sladkorni test).
- Po zadnjem točenju naj čebelarji odvzamejo mediščne sate iz panjev ter pričnejo z obveznim poletnim zatiranjem.
- Pred zdravljenjem morajo imeti čebelje družine zadostno zalogo hrane (okrog 8 kg).
- V primeru izolacije ali odvzema matice priporočamo zatiranje varoj z zdravilom ApiBioxal ali Oxuvar (oksalna kislina) po navodilih proizvajalca zdravila oziroma veterinarja.
- V primeru, ko po končanem točenju prag škodljivosti ni presežen, priporočamo:

- zdravilo Formivar oz. Apifor (mravljinčna kislina) z metodo dolgotrajnega izhlapevanja (s pomočjo hlapilnikov) ali z metodo kratkotrajnega izhlapevanja (šok terapija),
- zdravilo MAQS (mravljinčna kislina na gelu)
- zdravilo Varromed (mravljična in oksalna kislina)
- zdravila Apilife Var ali Thymovar (timol),
- vsa zdravila mora čebelar uporabljati po navodilih proizvajalca zdravila oziroma veterinarja
- število odpadlih varoj med zdravljenjem je potrebno preveriti po končanem zdravljenju, odpad pa spremljati še 2 do 3 tedne po zdravljenju.
- V primeru, ko je po končanem točenju prag škodljivosti že presežen, priporočamo:
  - čebelar se naj glede izbire zdravila posvetuje s pristojnim veterinarjem
  - za poletno zatiranje se poleg že omenjenih lahko uporabijo še naslednja zdravila: Bayvarol (flumetrin), Polyvar yellow (flumetrin), Apivar (amitraz) ali CheckMite (kumafos) v obliki trakov
  - vsa zdravila mora čebelar uporabljati po navodilih proizvajalca zdravila oziroma veterinarja
  - pri uporabi teh zdravil je potrebno tedensko spremljati odpad varoj. Če število odpadlih varoj po petem tednu od začetka zdravljenja ne začne upadati, se naj čebelar posvetuje z veterinarjem VF NVI.
- V primeru, ko je bilo po končanem točenju uporabljeno zdravilo Formivar oz. Apifor (mravljinčna kislina), priporočamo ponovno zdravljenje z istim zdravilom (zdravilo Formivar oz. Apifor z metodo dolgotrajnega izhlapevanja s pomočjo hlapilnikov ali z metodo kratkotrajnega izhlapevanja kot šok terapija). Za ponovitev zdravljenja lahko čebelar uporabi tudi zdravilo MAQS (mravljinčna kislina na gelu), Apilife Var ali Thymovar (timol). Odpadle varoje med zdravljenjem je potrebno preveriti po končanem zdravljenju, odpad pa spremljati še 2 do 3 tedne po zdravljenju.

## 2. Jesensko zdravljenje

- V času med poletnim in zimskim zdravljenjem naj čebelarji obvezno občasno spremljajo naravni odpad varoj in ugotavljajo napadenost čebel s sladkornim testom. To je nujno zaradi možnosti reinvazij in če poletno zdravljenje morda ni bilo dovolj učinkovito. Obvezno naj testirajo tudi družine, kjer je bila matica poleti priprta.
- Če odpad varoj presega prag škodljivosti (tabela spodaj), se naj čebelar glede dodatnega zdravljenja posvetuje s pristojnim veterinarjem.
- Primerno zdravilo za dodatno jesensko zdravljenje je Varromed (oksalna in mravljinčna kislina) in po 1. oktobru tudi Varidol (amitraz). Če po zdravljenju odpade več kot 50 varoj, se naj čebelar o nadaljnjih ukrepih posvetuje z veterinarjem NVI.

## 3. Zimsko zdravljenje

- V času, ko v družinah ni zalege (predvidoma **december do 15. januar**, glede na različna geografska področja), morajo čebelarji obvezno opraviti zimsko zdravljenje.
- Za zimsko zdravljenje priporočamo uporabo zdravil ApiBioxal ali Oxuvar (oksalna kislina) po navodilih proizvajalca zdravila oziroma veterinarja.
- Pred zdravljenjem naj čebelarji v panje vstavijo testne vložke za štetje odpadlih varoj.
- Število odpadlih varoj naj kontrolirajo 14 – 21 dni po zdravljenju.
- Če je pri zimskem zdravljenju odpadlo več kot 100 varoj, se naj čebelarji posvetujejo z veterinarjem VF NVI.

Mejne vrednosti napadenosti z varojami v čebelji družini (VF NVI, 1.3.2019):

Čas kontrole napadenosti družin z varojami	Povprečni dnevni naravni odpad varoj (povprečje v treh tednih)	Število varoj na 100 trotovskih ličink (% napadenosti)	Število varoj na 100 čebeljih ličink (% napadenosti)	Število varoj na 500 odraslih čebel (% napadenosti)
april	1 /dan	2 (2%)	1 (1%)	1 (0,2%)
maj	1 /dan	2 (2%)	1 (1 %)	2 (0,4%)
junij	2 /dan	4 (4%)		5 (1%)
julij-avgust	3 /dan	7 (7%)		8 (1,6%)
september - oktober	3 /teden			10 (2%)
november-januar				1 (0,2%)
po zdravljenju november-marec	<ul style="list-style-type: none"> <li>- v kolikor v 3 tednih po zadnjem zimskem zdravljenju odpade do 100 varoj, je pričakovati manj problemov z varojami v letu, ki sledi</li> <li>- v kolikor v 3 tednih po zadnjem zimskem zdravljenju odpade več kot 100 varoj, se posvetujte z veterinarjem VF NVI</li> </ul>			

Navodilo so pripravili veterinarji specialisti za zdravstveno varstvo čebel na Nacionalnem veterinarskem inštitutu Veterinarske fakultete UL.